

CZĘŚĆ I I Prawo o szkolnictwie wyższym

Od 1 września 2005 r. obowiązuje część przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym – przedstawione zostały one w skrócie w poprzednim numerze Miesięcznika. W tym numerze przybliżę te, które obowiązywać będą dopiero od 1 września 2006 r., 1 października 2006 r. i 1 stycznia 2007 r.

Przepisy wchodzące w życie z dniem 1 września 2006 r.:

Jest to cała grupa przepisów zamieszczonych w dziale pn. „Pracownicy uczelni” i dotyczy podziału pracowników na nauczycieli akademickich oraz pozostałych pracowników, kwalifikacji do zajmowania określonych stanowisk nauczycieli akademickich, stosunku pracy nauczycieli akademickich, emerytur i rent nauczycieli akademickich, odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich oraz wynagrodzeń i innych świadczeń przysługujących pracownikom uczelni.

Nowa ustawa wprost stanowi, iż dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej zaliczani będą do grupy nauczycieli akademickich, co oznacza korzystanie przez nich z przywilejów właściwych dla tej grupy zawodowej.

Stanowiska profesorskie będą – jak dotąd – zarezerwowane dla osób z habilitacją. W indywidualnych przypadkach doktor będzie mógł zostać zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego pod warunkiem, że ma znaczne i twórcze osiągnięcia w pracy naukowej, zawodowej lub artystycznej, potwierdzone w trybie określonym w statucie – zatrudnienie takiej osoby na stanowisku profesora nadzwyczajnego nastąpi jednak dopiero po uzyskaniu pozytywnej opinii Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów. Nowością jest możliwość zatrudniania osób posiadających co najmniej stopień naukowy doktora na stanowisku docenta. Pojawia się również nowe stanowisko w grupie pracowników naukowo-dydaktycznych i naukowych: profesor wizytujący; na stanowisku tym będzie mogła być zatrudniona osoba będąca pracownikiem innej uczelni, posiadająca stopień naukowy doktora habilitowanego lub tytuł naukowy profesora.

Podstawą nawiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim będzie mianowanie albo umowa o pracę. Na podstawie mianowania nauczyciel akademicki będzie mógł być zatrudniony tylko w pełnym wymiarze czasu pracy, na czas określony lub nieokreślony. Nowa ustawa określa, jakie obowiązkowe elementy będzie musiał zawierać akt mianowania, tj.: rodzaj pracy, miejsce wykonywania pracy, informację, czy uczelnia jest podstawowym miejscem pracy (warunkiem mianowania będzie złożenie na piśmie oświadczenia, że uczelnia jest dla nauczyciela podstawowym miejscem pracy), wynagrodzenie za pracę ze wskazaniem składników wynagrodzenia, wymiar czasu pracy, termin rozpoczęcia pracy.

W nowej ustawie zrezygnowano ze sztywnych ustawowych - maksymalnych okresów zatrudnienia na stanowisku asystenta dla osoby nieposiadającej stopnia naukowego doktora oraz na stanowisku adiunkta dla osoby nieposiadającej stopnia naukowego doktora habilitowanego; uprawnienie do określania w statucie długości tych okresów oraz warunków ich skracania, przedłużania i zawieszania użytkowały uczelnie.

Nauczyciel akademicki będzie mógł pozostawać w tym samym czasie w stosunku pracy tylko w jednym podstawowym miejscu pracy, tj. w tej uczelni, w której został zatrudniony na podstawie mianowania (i złożył w tym celu

stosowne oświadczenie). W ustawie przesądzono, że nauczyciel akademicki zatrudniony w wyższej uczelni ma prawo do wykonywania dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy (lub prowadzenia działalności gospodarczej łącznie z jednym zatrudnieniem) bez uzyskania zgody rektora – wystarczy zawiadomienie rektora, dokonane w ciągu 7 dni od podjęcia dodatkowego zatrudnienia lub rozpoczęcia działalności gospodarczej. Natomiast zgody wymagać będzie wykonywanie dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy u więcej niż jednego pracodawcy lub prowadzenie działalności gospodarczej łącznie z jednym dodatkowym zatrudnieniem w ramach stosunku pracy. Niedopełnienie przez nauczyciela akademickiego obowiązku uzyskania wcześniejszej zgody rektora może stać się podstawą do zwolnienia w uczelni, która jest jego podstawowym miejscem pracy.

Nauczyciele akademicy, którzy wykonują aktualnie dodatkowe zatrudnienie u więcej niż jednego pracodawcy lub prowadzą działalność gospodarczą i łączą ją z dodatkowym zatrudnieniem w ramach stosunku pracy, będą mogli je wykonywać przez okres nie dłuższy niż rok od dnia wejścia w życie przepisów ustawy, pod warunkiem zawiadomienia - w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisów ustawy – rektora. Nie dotyczy to nauczycieli, którzy złożyli stosowne zawiadomienia jeszcze pod rządami poprzedniej ustawy.

Nowa ustawa jest bardziej surowa w stosunku do nauczycieli akademickich będących organami jednoosobowymi uczelni publicznej lub ich zastępcami – w ich przypadku uzyskania wcześniejszej zgody właściwego organu kolegiального uczelni wymagać będzie samo podjęcie dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej. Wykonywanie dodatkowego zatrudnienia i działalności gospodarczej bez wymaganej zgody spowoduje wygaśnięcie mandatu organu jednoosobowego lub jego zastępcy.

Ustawa szerzej niż dotychczas wymienia przesłanki rozwiązania stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim. Stosunek pracy z mianowanym nauczycielem akademickim będzie mógł być rozwiązany: w drodze porozumienia stron, przez wypowiedzenie dokonane przez jedną ze stron, a także bez wypowiedzenia.

Rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem będzie mogło nastąpić z końcem semestru (dotychczas z końcem roku akademickiego) z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, w przypadku:

- 1) czasowej niezdolności do pracy spowodowanej chorobą, jeżeli okres tej niezdolności przekracza okres zasiłkowy, a w przypadku stwierdzenia przez uprawnionego lekarza poprawy stanu zdrowia i możliwości powrotu do pracy, jeżeli okres ten przekracza dwa lata;
- 2) wszczęcia postępowania w sprawie likwidacji uczelni;
- 3) otrzymania przez nauczyciela akademickiego, w okresie nie krótszym niż rok, dwóch kolejnych ocen negatywnych;
- 4) podjęcia dodatkowego zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej, bez uzyskania zgody rektora;
- 5) niezawiadomienia rektora o podjęciu dodatkowego zatrudnienia lub prowadzeniu działalności gospodarczej.

Stosunek pracy z mianowanym nauczycielem akademickim będzie mógł być rozwiązany również z innych ważnych przyczyn, po uzyskaniu zgody organu kolegiального wskazanego w statucie uczelni.

Nowością są też samodzielne przesłanki rozwiązania stosunku pracy bez zachowania okresu wypowiedzenia, związane z naruszeniem praw autorskich i oszustwem naukowym. Tak więc wskutek wejścia w życie nowych przepisów rektor będzie mógł rozwiązać stosunek pracy z mianowanym nauczycielem akademickim bez wypowiedzenia także w przypadku dopuszczenia się:

- a) czynu określonego w art. 115 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 z późn. zm.) stwierdzonego

- prawomocnym wyrokiem sądowym, (tj. plagiatu);
- b) stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem komisji dyscyplinarnej:
- przywłaszczenia sobie autorstwa albo wprowadzenia w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania,
 - rozpowszechnienia, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania,
 - rozpowszechnienia, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publicznego zniekształcenia takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania,
 - innego sposobu naruszenia cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych,
 - fałszowania badań lub wyników badań naukowych lub innego oszustwa naukowego,
 - innego oszustwa naukowego.

Kwestie związane z prawami autorskimi pojawiają się także w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich. Rzecznik dyscyplinarny wszczynając będzie postępowanie wyjaśniające z urzędu w przypadku, gdy nauczycielowi akademickiemu zarzucać się będzie popełnienie czynu polegającego na:

- 1) przywłaszczeniu sobie autorstwa albo wprowadzeniu w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania;
- 2) rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania;
- 3) rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publicznym zniekształceniu takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania;
- 4) naruszeniu cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w inny sposób;
- 5) dokonaniu badań lub wyników badań naukowych lub oszustw naukowych;
- 6) przyjmowaniu, w związku z pełnieniem funkcji lub zajmowaniem stanowiska w uczelni, korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy;
- 7) powoływaniu się na wpływy w uczelni, instytucji państwowej lub samorządowej albo wywoływaniu przekonania innej osoby lub utwierdzaniu jej w przekonaniu o istnieniu takich wpływów i podjęciu się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę;
- 8) udzieleniu albo obiecywaniu udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w uczelni, polegające na wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję lub zajmującej stanowisko w uczelni, w związku z pełnieniem tej funkcji lub zajmowaniem stanowiska.

Nastąpiły również zmiany w zakresie pensum: maksymalny wymiar pensum dla pracowników naukowo-dydaktycznych będzie wynosił 240 godzin dydaktycznych (a nie, jak dotąd 210), dla pracowników dydaktycznych zatrudnionych na stanowiskach lektorów i instruktorów lub równorzędnych od 300 do 540 godzin dydaktycznych, a dla pozostałych pracowników dydaktycznych pensum wynosić będzie od 240 do 360.

Ustawa rozstrzyga sporną do tej pory kwestię powierzania pracownikom realizacji zajęć dydaktycznych w wymiarze przekraczającym limity ustawowe. Nowa ustawa stanowi wprost, że będzie to dozwolone, za zgodą pracownika, przy czym zasady i tryb powierzania tych zajęć określi senat.

Zmiany dotyczą także urlopów nauczycieli akademickich. Urlop wypoczynkowy – w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku - powinien być wykorzystany w okresie wolnym od zajęć dydaktycznych. Ustawa określa także przypadki, kiedy nauczycielowi akademickiemu przysługiwać ma urlop w wymiarze proporcjonalnym do okresu zatrudnienia, tj.:

- 1) zatrudnienie w ciągu roku kalendarzowego;
- 2) ustanie stosunku pracy w ciągu roku kalendarzowego;
- 3) podjęcie pracy po powrocie z urlopu bezpłatnego, wychowawczego oraz urlopu dla poratowania zdrowia;
- 4) zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Nowa ustawa nie posługuje się już pojęciem urlopu dla celów artystycznych lub kształcenia zawodowego. Pozostają urlopy naukowe i urlopy dla poratowania zdrowia. Nauczyciel akademicki będzie mógł otrzymać płatny urlop dla celów naukowych nie częściej niż raz na 7 lat zatrudnienia w danej uczelni, w wymiarze do roku. Nauczyciele akademicy przygotowujący rozprawę habilitacyjną lub doktorską będą mogli otrzymać ponadto płatny urlop naukowy w wymiarze nieprzekraczającym odpowiednio 6 miesięcy i 3 miesięcy. Za zgodą rektora nauczyciel akademicki będzie mógł uzyskać także urlop bezpłatny dla celów naukowych.

Istotną zmianą jest to, że urlop dla poratowania zdrowia będzie mógł uzyskać nauczyciel akademicki zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy, po przepracowaniu co najmniej 5 lat w uczelni, w wymiarze nieprzekraczającym jednorazowo 6 miesięcy; przy czym łączny wymiar tego urlopu w okresie całego zatrudnienia nauczyciela akademickiego nie może przekraczać 2 lat.

Przesądzono, że pracownicy korzystający z płatnych urlopów naukowych i dla poratowania zdrowia nie będą mogli w tym czasie wykonywać pracy w ramach stosunku pracy ani prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek.

W nowej ustawie znalazł się także istotny przepis mówiący, iż mianowany nauczyciel akademicki przechodzący na emeryturę w związku z osiągnięciem 65. roku życia nie może zostać ponownie mianowany. Nie wyklucza to oczywiście zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

Przepisy wchodzące w życie z dniem 1 października 2006 r.:

Już za rok uczelnie publiczne będą mogły pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne związane z prowadzeniem studiów w języku obcym i prowadzeniem zajęć nieobjętych planem studiów. Organem właściwym do ustalenia wysokości tych opłat jest rektor, natomiast szczegółowe zasady pobierania opłat określić powinien senat uczelni.

Ponadto, od roku akademickiego 2006/2007 uczelnia będzie zobowiązana zawierać ze studentami w formie pisemnej umowy, określające warunki odpłatności za studia.

Także od przyszłego roku akademickiego obowiązywać zaczęły przepisy ustawy o świadczeniach pomocy materialnej dla doktorantów, które przyznawane będą ze środków funduszu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów. Będą mogli oni otrzymać stypendium socjalne, zapomogę, stypendium za wyniki w nauce, stypendium na wyżywienie, stypendium mieszkaniowe oraz stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych.

Przepisy wchodzące w życie z dniem 1 stycznia 2007 r.:

Od 1 stycznia 2007 r. obowiązywać będzie przepis mówiący o środkach pieniężnych, jakie otrzymuje uczelnia z budżetu państwa. Nowością jest przyznanie dotacji uczelniom niepublicznym na zadania związane z bezzwrotną pomocą materialną dla studentów i doktorantów. Ponadto uczelnia niepubliczna, która spełni warunki określone rozporządzeniem, będzie mogła otrzymać dotację przeznaczoną na pokrycie części opłat wnoszonych przez studentów studiów stacjonarnych oraz uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, a także dotację na dofinansowanie kosztów realizacji zadań wymienionych w art. 94 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 5 oraz 8-11 ustawy, niezwiązanych z kształceniem studentów studiów stacjonarnych i uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich.

Uczelnie będą mogły także otrzymywać inne środki finansowe z budżetu państwa oraz z budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków.

*Agnieszka Gąsiorowska
Biuro Prawne*